

Maria Rae

MIFID II - VAIKUTUKSET SIJOITUSNEUVOJAN
OSAAMISVAATEISIIN

Liiketalouden koulutusohjelma
2018

MIFID II - VAIKUTUKSET SIOITUSNEUVOJAN OSAAMISVAATEISIIN

Maria, Rae
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Kesäkuu 2018
Sivumäärä: 29
Liitteitä: 1

Asiasanat: MiFID II, osaamisvaateet, finanssiala, sijoitusneuvonta,

Tämän opinnäytetyön aiheena oli MiFID II direktiivin mukanaan tuomat uudet osaamisvaateet sijoitusneuvontaa työkseen antaville henkilöille. Aihetta ehdotettiin minulle Satakunnan ammattikorkeakoulun rahoituksen lehtorin Satu Korhosen toimesta, aihetta oli tarjottu hänelle Finanssiala ry:n toimesta.

EU:n uusi MiFID II direktiivi astui voimaan Suomessa 3.1.2018, tuoden sijoitusneuvontaa antaville henkilöille uudet vaatimukset osaamisessa ja työkokemuksessa. MiFID II on jatkoa MiFID I direktiiville, joka sääntelee finanssialan yritysten toimintaa EU:n alueella. Finanssialan yritysten on pitänyt varmistaa sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden osaaminen vaaditulle tasolle ennen kyseistä päivämäärää ja yritysten tulee jatkossa myös todentaa osaaminen vuosittain. Kaikella tällä pyritään turvaamaan asiakkaan asemaa sijoitusneuvonnassa. MiFID direktiivit ovat osa finanssialan sääntelyä ja siksi aluksi tutkittiin pankkialan sääntelyä yleisellä tasolla ja mitä se käytännössä tarkoittaa. Mikä on johtanut siihen, että finanssiala on yksi säännellyimmistä aloista.

Itse tutkimus tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimukseen pyydettiin neljää eri finanssialan yritystä, mutta tutkimukseen mukaan saatiin vain kaksi yritystä. Haastattelun keskeisimmät kysymykset tutkimuksessa olivat, mitä uudet vaatimukset osaamisessa tarkoittavat ja miten tutkimuksen otoksessa mukana olleet finanssialan yritykset olivat varmistaneet uusien vaatimusten täyttymisen.

Ennen MiFID II direktiivin voimaan astumista ei laissa oltu määritelty osaamisvaatimuksia sijoitusneuvontaa antaville henkilöille. Finanssivalvonta oli ainoastaan antanut suosituksen siitä, että sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden olisi hyvä suorittaa APV 1 ja/tai APV2, riippuen siitä millaisessa sijoitusneuvonnan tehtävässä hän toimii. Tästä johtuen neuvontaa antavien henkilöiden osaamistausta on ollut kirjava ja ongelmiltaan ei ole aiemmin vältytty.

MIFID II – EFFECTS TO REQUIREMENTS FOR KNOW-HOW IN INVESTMENT ADVISORY

Rae, Maria
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
June 2018
Number of pages: 29
Appendices: 1

Keywords: MiFID II, know-how requirements, financial industry, investment counselling

Topic of this thesis was the new knowledge and skill requirements of investment counselling personnel caused by MiFID II directive. Topic was suggested to me by the Finance lecturer of Satakunta University of Applied Sciences Mrs. Satu Korhonen. The topic was offered to her by the Finance Finland Association.

The new EU directive MiFID II came into force in Finland 3rd of January 2018. The directive sets new knowledge and work experience requirements for investment counselling personnel. MiFID II is a continuation to MiFID I directive, which regulates the operations in Financial industry within EU. Companies operating in financial industry have been obligated to ensure that the know-how of their investment counselling personnel is in required level before the above-mentioned date. In the future, companies will also have to annually verify the know-how level. With all this, EU is aiming to secure customers position in investment counselling. MiFID directives are part of the overall regulation of the financial industry. Due to this, as an introduction for the study a review of banking regulation in the general and its practical implications was conducted. What has made the financial industry one of the most regulated areas of business?

The study itself was done as a qualitative study and the chosen research method was semi-structured theme interview. Four financial companies were invited into the study, but only two of them agreed to participate. The central questions of the study were: What do these new skill requirements mean and how do these participating companies ensure the fulfilment of the requirements?

Before the enforcement of the MiFID II, there were no defined skill requirements for investment counselling personnel. Financial Supervisory Authority had only given a recommendation that investment counselling personnel should have completed APV 1 and/or APV 2, depending on the type of the investment counselling the person was involved in. Because of this, the skills and knowledge background of investment counsellors have been diversified, sometimes also causing problems.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUSONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT.....	6
2.1	Laadullinen tutkimus	6
2.2	Tutkittavan aiheen sisäistäminen	7
2.3	Haastattelujen toteutus	9
2.4	Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	10
3	FINANSSIALAN SÄÄNTELY.....	10
3.1	EU	11
3.2	Sääntely ja sen valvonta Suomessa.....	13
3.3	Finanssiala ja sijoitusneuvonta	13
4	MIFID JA MIFIR	15
4.1	MiFID I - direktiivi	15
4.2	MiFID II - direktiivi.....	15
4.3	MiFIR.....	16
5	UUDET OSAAMISVAATEET SIOITUSNEUVONNASSA	16
5.1	ESMA	17
5.2	Mitä MiFID II vaatii osaamiselta.....	17
5.3	Osaaminen ennen uusia osaamisvaateita	19
5.4	APV-tutkinnot.....	21
5.5	Sijoituspalvelututkintojen suorittaminen	21
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	22
6.1	MiFID II:n tuomiin muutoksiin valmistautuminen.....	22
6.2	Järjestetty koulutus.....	23
6.3	Henkilökunnan osaamisen taso ennen MiFID II:sta.....	24
6.4	APV-tutkintojen asema suhteessa osaamisvaateisiin.....	25
6.5	Osaamisen varmistaminen jatkossa	26
6.6	Uusien työntekijöiden osaamisen varmentaminen.....	27
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
8	YHTEENVETO	29
	LÄHTEET.....	30
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sijoittajat turvaavat pankkien sijoitusneuvojen ja varainhoitajien antamaan sijoitusneuvontaan, joista he myös maksavat. Vastineeksi asiakas saa neuvoja ja suosituksia, näin ollen asiakas kokee olevansa neuvonnan ei myyntityön kohteena. Ammattinimike sijoituspäällikkö, sijoitusneuvoja tai varainhoitaja ei kerro mitään neuvoja antavan henkilön osaamisesta tai koulutuksesta. Vastaavasti aiemmin ei ole asiakkaalle myöskään kerrottu avoimesti sijoituksen kuluista tai kannustimista, joita maksetaan henkilökunnalle hyvästä myyntityöstä.

“Keskipalkka 5.300 euroa, koulutus mitä sattuu – sijoitusneuvonnan tilanne ollut villi ja vapaa” (Taloussanomien 2017), *”Lankesin hyväuskoisuuttani härskiin sijoitusneuvontaan – eläkeläinen menetti 18 000 euroa”* (Kauppalehti 2017). Näin raflaavia otsikoita oli lehdissä ja vastaavia tapauksia on uutisoitu useita vuosien saatossa. Edellä esitetyillä tilanteilla, sekä 2008-2009 koetun finanssikriisin tapahtumilla on ollut vaikutus siihen, että EU:n toimesta on haluttu saada sijoittamisen pelikenttään selkeät ja valvottavat säännöt, asiakkaan asemaa paremmaksi, sekä yhtenäinen toimintatapa EU:n alueella. Euroopan parlamentin ja neuvoston asettama direktiivi 2004/39/EY eli MiFID I, joka annettiin 21. huhtikuuta 2004 koettiin myöhemmin puutteelliseksi ja sitä täydentämään luotiin MiFID II direktiivi 2014/65/EU 15.toukokuuta 2014 Euroopan parlamentin ja Euroopan Unionin neuvoston toimesta, se astui voimaan Suomessa 3.1.2018. (Valtiovarainministeriön www-sivut 2018.)

Tarkoituksena on avata asetettuja vaatimuksia osaamiselle ja selvittää, miten finanssialan yritykset ovat käytännössä varmistaneet, että sijoitusneuvontaa antavilla henkilöillä on MiFID II:n asettamien osaamisvaateiden mukainen osaamisen taso. Aihetta tarjottiin minulle Huittisten SAMK:n opettajan Satu Korhosen toimesta ja toimeksiantajana tässä työssä on Finanssiala ry. Finanssiala ry edustaa Suomessa toimivia pankkeja, henki-, työeläke- ja vahinkovakuutusyhtiöitä, sekä rahasto- ja rahoitusyhtiöitä ja arvopaperivälittäjiä (Finanssiala ry www-sivut 2018). Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua.

2 TUTKIMUSONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

Vaikka MiFID II direktiivi sisältää uudet osaamisen vaatimukset finanssialalla sijoitusneuvontaa työkseen antaville henkilöille, se ei kuitenkaan anna suoraan ohjeita tai määräyksiä, miten alalla työskentelevät tulisi kouluttaa tai mikä tutkinto on vaatimukset täyttävä. Se määrittää ainoastaan kriteerit siitä, mitä sijoitusneuvontaa antavan henkilön tulee osata. Riittävätkö nykyiset yleisesti käytössä olevat APV1 ja/tai APV2 tutkinnot, jotta sijoitusneuvoja antavilla henkilöillä on vaadittu osaamistaso? Millä tavoin finanssialan yritykset ovat toteuttaneet henkilöstön koulutuksen, entä miten on varmistettu henkilöstön osaamisen olevan vaaditulla tasolla? (Valanne 2017, 17).

MiFID II direktiivin myötä tuli myös ohjeet siitä, että sijoitusneuvontaa antavan henkilöstön tulee saada säännöllistä koulutusta myös jatkossa, jotta osaamisen tason säilyminen varmistetaan myös tulevaisuudessa. Sijoitusneuvontaa antavien tulee toisinaan säilyttää tarkoituksenmukainen pätevyys ja kehittää itseään alati ammatillisesti. Miten tämä käytännössä tullaan toteuttamaan ja todentamaan? (ESMA/2015/1886 FI, 12). Tutkimusongelma kiteytyy kysymyksiin: mitä uudet vaatimukset osaamisessa ovat, miten alan yritykset ovat varmistaneet työntekijöidensä osaamisen MiFID II:n vaatimalle tasolle?

2.1 Laadullinen tutkimus

Tutkittavasta aiheesta johtuen kyseeseen tuli mielestäni ainoastaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tulkitaan kerättyä aineistoa ja kasataan ”palapeli” eheäksi kokonaisuudeksi tutkittavasta aiheesta. Koska kyseessä on kohtuullisen pieni otos ja sitä halutaan syväluodata ei kvantitatiivinen tutkimus vastaisi tämän aiheen ja tutkimuksen tarvetta. Laadullisessa tutkimuksessa etsitään vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin (Alasuutari, 203). Laadullista aineistoa analysoitaessa tarkastellaan kerättyä aineistoa kokonaisuutena, vaikka se koostuisikin esim. useista henkilöhaastatteluista. Tutkijan tulee poimia kerätystä materiaalista oleelliset asiat ja analysoida ne. Kerättyä aineistoa tarkastellaan aina tietystä kulmasta,

tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, mikä on tutkimuksen ongelman ja kysymysten asettelun kannalta relevanttia. (Alasuutari, 38). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä on, että tutkittavaa asiaa käännellään ja tarkastellaan monelta kantilta.

Koska kyseessä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus valikoitui melko luonnollisesti aineistonkeruumenetelmäksi haastattelu. Tutkimusmenetelmänä päädyin käyttämään puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Teemahaastattelu antaa haastattelijalle ja haastateltavalle enemmän vapauksia, kuin tarkkaan kysymysjärjestystä noudattava strukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa on tyypillistä se, että asiat kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista sitten keskustellaan. (Hirsjärvi & Hurme, 35) Teemahaastattelu valittiin sen antaman syvällisen tiedon vuoksi ja se sopi juuri tähän tutkimukseen sen luonteen ja otoksen koon vuoksi.

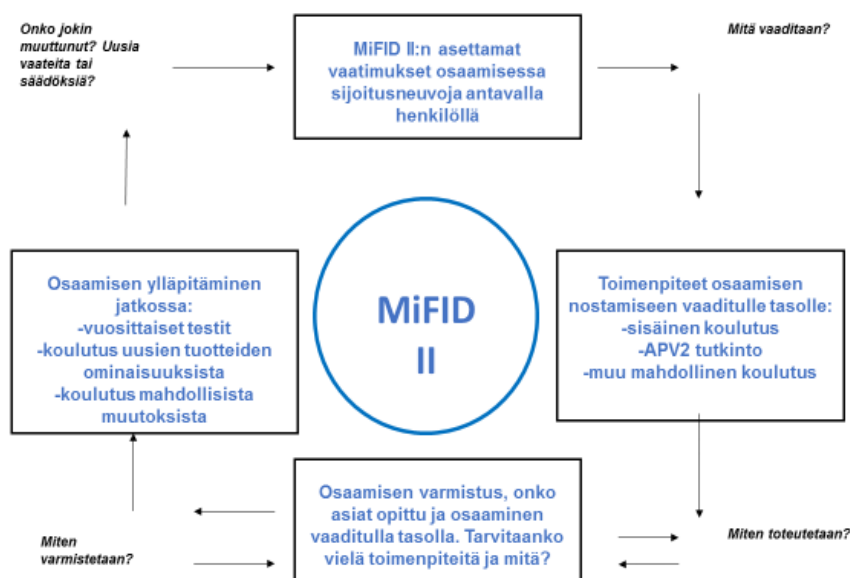
Teemahaastattelussa kysymykset on laadittu etukäteen, mutta niiden järjestystä itse haastattelussa voidaan muuttaa tai jopa jättää pois. Teemahaastattelu pitää rakenteen kasassa, mutta antaa kuitenkin myös liikkumatilaa haastattelun edetessä. Haastattelun aikana voidaan spontaanisti luoda myös uusia teemoja. Teemahaastattelun hyötynä suhteessa muihin haastattelumenetelmiin koin sen, että haastateltavat saavat tuoda esiin kaikki haluamansa näkökohdat ja näin päästään haastateltavien kanssa syvemmälle itse aiheeseen. Tällä tavoin haastattelutilanne on vapaampi ja antaa mahdollisuuden rönsyilevään keskusteluun, kuitenkin jonkinlaiseen kysymysrunkoon nojaten. (Virtuaaliammattikorkeakoulun www-sivut 2018.)

2.2 Tutkittavan aiheen sisäistäminen

Ennen kuin pystyin aloittamaan kysymysrunгон laatimisen, tuli minun itse sisäistää ja oppia tutkittava asia. Mikä MiFID II on ja mihin asioihin se tulee vaikuttamaan. MiFID II:n asettamassa direktiivissä on pitkälti kysymys siitä, miten sitä tulkitaan ja ymmärretään, siksi oli tärkeää, että ensin muodostin oman ymmärryksen tulevista muutoksista ja vaateista. Miten minä ymmärrän tulevat osaamisen vaateet ja mihin laajempaan kokonaisuuteen tämä MiFID II liittyy.

Miettiessäni ja tutkiessani aihetta hahmottelin mielessäni asiasta Hermeneuttisen kehän, jota katsoessa huomataan asian olevat jatkumo, joka toistaa itseään (kuvio 3). Hermeneuttisen kehän määritelmässä todetaan seuraavasti: ”Niin sanotun ymmärtävän metodologian ytimessä on käsitys siitä, että me aina tulkitsemme väistämättä eri tilanteita oman ymmärtämistapamme kautta, siihen jäsentäen, ei erillisinä tosiasioina. Vasta kun jäsentyminen on tapahtunut, on jotakin ymmärretty” (Alanen, 39). Termi ”hermeneutiikka” perustuu kreikankieliseen sanaan ”hermeneuein”, joka tarkoittaa tulkita, ymmärtää. (Alanen, 39.)

MiFID II direktiivissä on pitkälti kysymys juuri siitä, miten sitä tulkitaan ja ymmärretään. Direktiivi ei muun muassa osaamisen todentamiseen ja ylläpitämiseen anna tarkkoja ohjeita vaan se ainoastaan toteaa, että ”sijoituspalveluyrityksen tulee tarjota henkilöstölle säännöllistä pakollista koulutusta, joka liittyy MiFID:n menettelytapa- ja toiminnan järjestämisen vaatimuksiin” (ESMA/2015/1886 FI, 11).

Kuvio 1. Hermeneuttinen kehä (Alanen, 39.)

2.3 Haastattelujen toteutus

Halusin saada tutkimukseeni näkökulmaa asiaan erityyppisiltä ja -kokoisilta sijoitusneuvontaa antavilta finanssialan yrityksiltä. Otokseeni halusin haastatella kahta suurempaa finanssialan yritystä ja kahta pienempää yritystä, jotta voin sitten tutkimuksessani verrata myös näiden eroavaisuutta. Käytännössä ongelmaksi osoittautui saada finanssialan yrityksiltä haastattelua tutkimukseen. Haastattelupyynnöjä lähetin useisiin alan yrityksiin saamatta vastausta, joten loppujen lopuksi sain vain kaksi haastattelua tutkimukseeni. Kumpikaan haastateltavista ei halunnut, että käytän yrityksen nimeä opinnäytetyössäni, joten käytän tutkimuksessani yrityksistä nimitystä iso pankki ja pieni pankki. Tämä siksi, että toinen pankeista on iso toimija finanssialalla ja toinen paikallisempi pieni toimija.

Isosta pankista haastatteluun osallistui pankin Expert Savings Advisory Specialist (vapaaasti suomennettuna säästämisenneuvonnan asiantuntija) ja pienestä pankista osamisen kehityskoordinaattori, sekä alueen kehityspäällikkö. Koska haastateltavat olivat pääasiassa pääkaupunkiseudulla ja Helsingissä, päädyin pitkän etäisyyden johdosta suorittamaan haastattelut Webex ohjelman välityksellä etäneuvotteluina. Haastattelut äänitettiin myöhempää litterointia varten. Webex neuvotteluohjelma mahdollistaa kuvan ja äänen nauhoituksen. Molemmat haastattelut kestivät noin tunnin ja haastattelussa runkona käytettiin etukäteen haastateltaville annettuja kysymyksiä. Kysymyksiä oli kaiken kaikkiaan yksitoista pääkysymystä ja viisitoista syventävää alakysymystä.

Tämän jälkeen litteroin haastattelut eli kirjoitin sanasta sanaan luettavaan muotoon. Lajittelin haastateltujen vastaukset aina kysymyksittäin, jolloin on helpompi ja nopeampi verrata vastauksia ja tulkita niiden eroavaisuuksia tai yhteneväisyyksiä. Aiheesta johtuen keskustelu rönsyili ajoittain paljonkin ja siksi haastattelu aineiston analysoinnissa päädyin tulkitsemaan sisältöä luokittelun sijaan. Haastatteluaineistoa tulkitsemalla pyritään rakentamaan konkreettinen kokonaiskuva ja käsitys aiheesta (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2018).

2.4 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetti ilmaisee sen, miten tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä mittaa juuri tutkittavaa ilmiötä tai ominaisuutta, jota on tarkoitus mitata. Validiteetin voidaan todeta olevan hyvä, kun tutkimuksen kohderyhmä ja kysymykset ovat oikeat. Tutkimustyössä käytetty menetelmä ei itsessään johda tietoon, vaan se on valittava sen mukaan, mitä tietoa halutaan (Hiltunen, 2). Reliabiliteetti taas kertoo tutkimuksen luotettavuudesta. Reliabiliteetissa erotetaan kaksi tekijää: stabiliteetti ja konsistenssi. Stabiilitteilla tarkastellaan mittauksen pysyvyyttä ajassa. Konsistenssilla taas mitataan yhteneväisyyttä ja tarkoitetaan loogista ristiriidattomuutta (Hiltunen, 9).

Tutkimuksen voidaan todeta olevan validi, mutta reliabiliteetin epästabiili, koska tilanne tutkittavan asian suhteen elää koko ajan. Opinnäytetyöni valmistuminen ajoittuu aikaan, jolloin finanssivalvonta on jo antanut omat ohjeensa koskien MiFID II:n asettamia osaamisvaateita, mistä johtuen tilanne ”*kentällä*” on jo selkiytynyt osaamisen vaateiden osalta. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset ovat valideita ja kartoittavat tehokkaasti tutkittavaa aihetta haastattelussa. Tosin tutkimuksen luotettavuus riippuu pitkälti siitä, miten totuudenmukaisia vastauksia haastateltavat oman pankkinsa tilanteesta antoivat haastattelussa.

3 FINANSSIALAN SÄÄNTELY

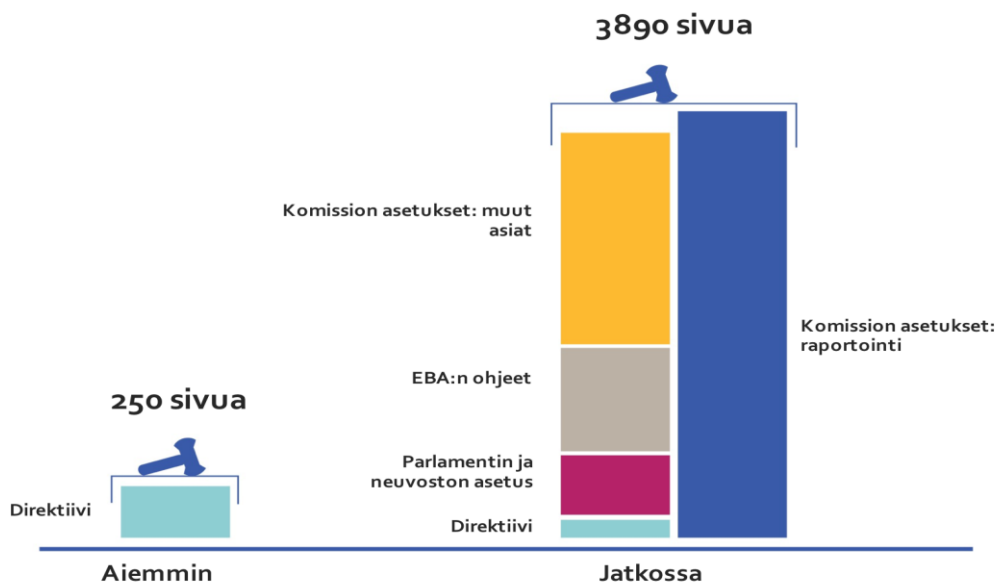
Suomessa Finanssialaa säännellään sekä kansallisella tasolla että EU tasolla. Finanssikriisin 2008-2009 jälkeen sääntely on moninkertaistanut ja samalla mutkistunut. Sääntelyn tarkoituksena on sisämarkkinoiden kehittäminen, vakauden ylläpito, uusien kriisien välttäminen ja kuluttajansuojan turvaaminen (Finanssiala ry [www-sivut](#), 2018). Finanssialan yritysten ylimmän johdon ajasta menee yhä enemmän aikaa sääntelyn noudattamisen varmentamiseen (Finanssiala ry [www-sivut](#) 2018).

3.1 EU

EU eli Euroopan Unioni on 28 jäsenmaan taloudellinen ja poliittinen liitto. Sen tarkoituksena on taloudellinen vakaus, yhteinen raha, kasvu ja vapaa liikkuvuus. Lokakuussa 2008 alkaneen talous- ja finanssikriisin myötä EU on pyrkinyt palauttamaan rahoitusvakauden, suojata talletukset, huolehtia kotitalouksien kohtuuhintaisesta luototuksesta ja valvoa talous- ja rahamarkkinoita paremmin (Europa.eu www-sivut 2018).

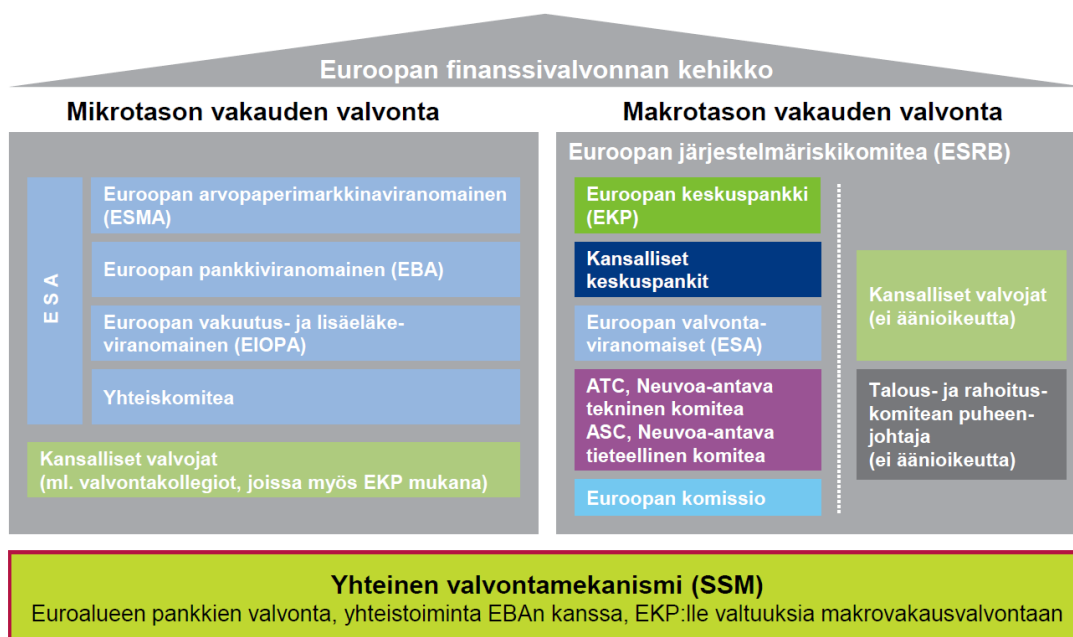
EU:n direktiivissä määritellään tavoitteet, joihin kaikkien EU-maiden on yllettävä. Euroopan Unionin ja Finanssikriisin myötä on tullut voimaan useita erilaisia direktiivejä. Direktiivi ei suoraan anna jäsenvaltioille lainsäädäntöä, mutta antaa kansallisille lainsäätäjille ohjeita lakien säätämiseen. Direktiivi kuitenkin velvoittaa jäsenvaltiota toteuttamaan direktiivin sisältöä lainsäädännössään. MiFID I ja MiFID II ovat direktiivejä, jotka kohdentuvat sijoittamiseen ja sen yhdenmukaistamiseen jäsenvaltioiden välillä. (Europa.eu www-sivut 2018)

Direktiivejä on eriasteisia sen mukaan ovatko ne suuntaa-antavia, tarkentavia, perustaa luovia vai pakottavia (Europarlamentti.info www-sivut 2018). Finanssikriisin myötä sääntely finanssialalla moninkertaistui ja sääntelyä alettiin antamaan sekä kansallisella tasolla että EU tasolla päällekkäin, mistä johtuen on syntynyt myös päällekkäisyyksiä. (Finanssiala ry www-sivut 2018). Seuraavan sivun kuviossa 2 huomataan hyvin direktiivien määrän kasvu Finanssikriisin jälkeen.

Kuvio 2. Direktiivien määrän kasvu EU:n alueella finanssikriisin jälkeen (Finanssiala ry www-sivut 2018.)

Itse finanssivalvontajärjestelmä Euroopassa muodostuu kolmesta viranomaisesta: Euroopan pankkiviranomainen (EBA), Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen (ESMA) ja Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomainen (EIOPA). Järjestelmään kuuluu myös Euroopan keskuspankin yhteydessä toimiva Euroopan järjestelmäriskikomitea (ESRB). Alla kuvio Euroopan finanssivalvontajärjestelmästä (EFVJ).

Kuvio 3. Euroopan finanssivalvontajärjestelmä (Kontkanen, 41.)

3.2 Sääntely ja sen valvonta Suomessa

Perustan sääntelyyn Suomessa muodostaa sijoituspalvelulaki 14.12.2012/747. Lakia sovelletaan liiketoimintaan, jossa tarjotaan sijoituspalvelua tai harjoitetaan sijoitustoimintaa (Finlex www-sivut 2018). Tämän lisäksi tulevat sitten vielä edellä esitetyt EU:n asettamat säädökset. Lain ja säädösten noudattamista Suomessa valvoo Finanssivalvonta. Finanssivalvonta aloitti Suomessa toimintansa vuonna 2009, tätä ennen tehtävää hoiti rahoitustarkastus. Finanssivalvonnalla on käytössään lakiin perustuvia valvonnan ja ohjauksen välineitä. Finanssivalvonta on rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen, jonka valvottavia ovat pankit, vakuutus- ja eläkeyhtiöt, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Finanssivalvonta on päätöksenteossaan itsenäinen, mutta toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä. Elimen tarkoituksena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten ym. valvottavien vakaa toiminta. (Finanssivalvonnan www-sivut 2018.)

3.3 Finanssiala ja sijoitusneuvonta

Finanssialalla tarkoitetaan pankki- ja vakuutusaloja. Finanssialan yritys tuottaa palveluita raha-asioiden hoitoon, sijoittamiseen, luototukseen ja vakuuttamiseen. Finanssialan yritysten keskeisimpiin tehtäviin kuuluu varojen siirto ylijäämätalouksilta alijäämätalouksille eli toisin sanoen luotottaminen. Finanssipalveluiden tuottamiseen ja tarjoamiseen tarvitaan erikoisosaamista ja asiantuntijuutta. Asiakkaan ja yrityksen toimihenkilön välinen luottamus on avainasemassa ja asiakkaan tulee voida luottaa saamaansa neuvontaan sekä informaatioon. (Kietäväinen 2014, 7.)

Sijoitusneuvonnalla tarkoitetaan yksilöllisen neuvon antamista asiakkaalle tiettyä rahoitusvälinettä koskien. Suositusten antaminen on sijoitusneuvontaa. Suosituksessa tulee ottaa huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet, tuotteen soveltuvuus, riskinotto kyky ja ymmärrys tuotteesta, jota hänelle suositellaan. Suositus voi koskea tuotteen ostamista, myymistä tai hallussapitoa. Ennen suositusten antamista sijoitusneuvojan tulee kartoittaa asiakkaan taustat ja tuntea hänet, jotta hän pystyy antamaan oikeanlaisia suosituksia sijoitustuotteista asiakkaalle. (Finanssivalvonnan www-sivut 2018.)

Sijoitusneuvontaa antavia henkilöitä kutsutaan yleensä sijoitusneuvojiksi, sijoitusasi-
antuntijoiksi tai varainhoitajiksi. Heidän tehtävänä on neuvoa asiakasta sijoituspää-
töksissä ja kertoa sijoitustuotteista sekä niiden ominaisuuksista. Sijoitusneuvontaa an-
nettaessa tulee kartoittaa asiakkaan kokonaistilanne ja antaa sen pohjalta asiakkaalle
yksilöllinen suositus. Suosituksen pohjalta asiakas tekee päätöksen sijoittaa tai olla
sijoittamatta suositeltuun rahoitusinstrumenttiin. Suosituksen antamisen katsotaan ole-
van sijoitusneuvontaa, kun suosituksessa on huomioitu asiakkaan yksilölliset tarpeet
kuten riskinsietokyky, sijoitusaika, tuotto-odotus, kokonaisvarallisuus ym. (Takala
2014, 17.)

Tässä kohtaa on hyvä huomioida, että uusi MiFID II asettaa uudenlaisen jaottelun si-
joitusneuvontaa antavien henkilöiden ja sijoitustuotteista, sijoituspalveluista tai oheis-
palveluista tietoa antavien henkilöiden välille. Tässä opinnäytetyössä keskitymme si-
joitusneuvontaa antavien henkilöiden osaamisenvaateisiin. Sijoitusneuvontaa antavan
henkilön tiedon ja pätevyyden edellytetään olevan tasokkaampaa ja laajempaa kuin
niiden henkilöiden jotka ainoastaan antavat tietoja sijoitustuotteista ja -palveluista
(ESMA/2015/1886 FI, 6).

Ennen MiFID II:n osaamisvaateiden astumista voimaan asiakkaat saattoivat saada si-
joitusneuvontaa oikeastaan missä tilanteessa tahansa pankissa asioidessaan. Hyvin
yleistä oli, että asiakkaan tullessa pankkiin neuvottelemaan päivittäispalveluistaan hä-
nelle annettiin myös samalla sijoitussuositus. Nyt MiFID II:n myötä sijoitustuotteiden
tarjoaminen ja niissä suositusten antaminen jää ainoastaan sijoitusneuvojille ja vaati-
vampaa neuvontaa antaville henkilöille. Ei ole tarkoituksenmukaista, eikä mahdollis-
takaan, että kaikilla pankissa asiakaspinnassa työskentelevillä henkilöillä on vaadit-
tava koulutus ja osaaminen sijoitusneuvonnasta sekä APV-tutkinto suoritettuna. Näin
ollen asiakkaan ohjaaminen sijoitusasioissa asiantuntijalle tulee voimistumaan.

4 MIFID JA MIFIR

Sijoitusneuvonnan laatua ja yhteneväisyyttä on haluttu kehittää EU:n alueella ja tähän tarpeeseen luotiin EU:n toimesta MIFID. MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) on EU:n rahoitusmarkkinoita säätelevä direktiivi eli lainsäädäntöohje. Se ei suoraan muuta jäsenvaltion lainsäädäntöä, vaan antaa jäsenvaltion lainsäätäjille toimintaohjeita. MiFID I direktiivi annettiin huhtikuussa 2004 ja sitä täydentävä asetus syksyllä 2006. MiFID I direktiivi sääntelee sijoituspalvelujen tarjoamista, kuten sijoitusneuvontaa, omaisuudenhoitoa ja arvopaperivälitystä. Direktiivin tarkoituksena on kehittää ja yhdenmukaistaa EU:n jäsenvaltioiden säännöksiä, helpottaa sijoituspalveluiden tarjoamista jäsenvaltiosta toiseen, lisätä kilpailua ja parantaa sijoittajan suojaa. (Finanssivalvonnan www-sivut 2017.)

4.1 MiFID I - direktiivi

MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) on EU:n rahoitusmarkkinoita säätelevä direktiivi eli lainsäädäntöohje. Se ei suoraan muuta jäsenvaltion lainsäädäntöä, vaan antaa jäsenvaltion lainsäätäjille toimintaohjeita. Direktiivin tarkoituksena on kehittää ja yhdenmukaistaa EU:n jäsenvaltioiden säännöksiä, helpottaa sijoituspalveluiden tarjoamista jäsenvaltiosta toiseen, lisätä kilpailua ja parantaa sijoittajan suojaa. Direktiivi annettiin huhtikuussa 2004 ja sitä täydentävä asetus syksyllä 2006. Direktiivi sääntelee sijoituspalvelujen tarjoamista, kuten sijoitusneuvontaa, omaisuudenhoitoa ja arvopaperivälitystä. Direktiivin tarkoituksena on kehittää ja yhdenmukaistaa EU:n jäsenvaltioiden säännöksiä, helpottaa sijoituspalveluiden tarjoamista jäsenvaltiosta toiseen, lisätä kilpailua ja parantaa sijoittajan suojaa. (Finanssivalvonnan www-sivut 2017.)

4.2 MiFID II - direktiivi

MiFID II on jatkoa MiFID I:lle. Se annettiin siitä syystä, ettei MiFID I:stä koettu riittäväksi sijoittajan suojan osalta. Direktiiviä aloitettiin valmistelemaan jo vuonna 2014 ja sen keskeisin tehtävä nimenomaan on sijoittajan suojan parantaminen. MiFID II:n

muutokset kohdistuvat riippumattoman sijoitusneuvonnan ja kannustimien käyttöön, läpinäkyvyyden lisäämiseen toiminnassa, tiedonantovelvollisuuden laajentamiseen, kohdemarkkinoiden määrittämiseen liittyviin säännöksiin, lisäksi toimijoiden kauppaportointivelvollisuudet laajenevat. Aiempaan verrattuna myös kuluraportointi asiakkaalle on täsmällisempää ja laissa säädeltyä. Tämän johdosta asiakkaan on helpompi verratta tuotteita keskenään. (Finanssivalvonta www-sivut 2018.)

4.3 MiFIR

MIFID II:n lisäksi rahoitusvälineiden markkinoita sääntelevä asetus MiFIR (Markets in Financial Instruments Regulation) eli rahoitusvälineiden markkinat -asetus astui myös voimaan 3.1.2018. MiFIR on puolestaan suoraan sovellettavaa oikeutta eikä direktiivi kuten MiFID II. MiFIRin tarkoituksena on edistää rahoitusmarkkinoiden tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä, sekä ohjata kaupankäynti järjestäytyneille kauppapaikoille. MiFIR vaikuttaa finanssialan yritysten kauppaportointiin ja koskee jatkossa useampia omaisuuslajeja. Vaikka kyseessä on kaksi eri säädöstä, on finanssialan toimijoiden käytännössä otettava huomioon kummatkin, ne liittyvät kiinteästi toisiinsa ja muodostavat yhdessä MiFID II:n. (Finanssivalvonta www-sivut 2017.)

5 UUDET OSAAMISVAATEET SIOITUSNEUVONNASSA

Finanssivalvonta on julkaissut sivuillaan ESMA:n (European Securities and Markets Authority) julkaisemat ohjeet tietämykseen ja pätevyyden arviointiin sijoitusneuvontaa antavilla henkilöillä. Ohjeiden tarkoituksena on määritellä arviointiperusteet MiFID II:ssa edellytylle tietämykselle ja pätevyydelle. Ohjeistus on laadittu finanssialanyritysten tueksi, jotta he pystyisivät täyttämään MIFID II:n asettamat velvoitteet ja kykenevät toimimaan asiakkaidensa edun mukaisesti antaessaan sijoitusneuvontaa. MiFID II:n asettamien velvoitteiden täyttymistä valvotaan ja dokumentaatiota vaaditaan mm. henkilöstön suoriutumisesta tehtävissään, jatkuvan ammatillisen osaamisen

kehittämisestä, henkilöstön testauksista tietämyksessä. Finanssialanyritysten tulee todentaa, että sijoituspalveluja tarjoavan henkilöstön jatkuva kehittäminen on asianmukaista ja ajanhermolla. (ESMA/2015/1886 FI, 11.)

5.1 ESMA

ESMA on Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen. ESMA:n tehtävänä on parantaa sijoittajansuojaa, rahoitusmarkkinoiden vakautta ja moitteetonta toimintaa. ESMA on EU:n riippumaton viranomainen. ESMA:lla on neljä päätehtävää: arvioida sijoittajiin, markkinoihin ja vakauteen kohdistuvia riskejä, täydentää EU:n rahoitusmarkkinoiden yhteistä säännöstöä, edistää valvonta käytänteiden lähentymistä ja valvoa suoraan tiettyjä rahoitusalan toimijoita (Europa.eu www-sivut 2018). Kuten aiemmin totesin, on ESMA antanut MiFID II direktiivin pohjalta ohjeet, joiden tarkoituksena on määritellä arviointiperusteet MiFID II:n asettamille edellytyksille tietämyksessä ja pätevydessä annettaessa asiakkaalle sijoitusneuvontaa (ESMA/2015/1886 FI, 5).

5.2 Mitä MiFID II vaatii osaamiselta

Tähän asti Finanssivalvonta on ainoastaan antanut suosituksen siitä, että sijoituspalveluihin liittyvissä tehtävissä työskentelevillä henkilöillä tulisi olla suoritettuna Sijoituspalvelututkinto APV1 ja vaativissa sijoitusneuvontaa antavissa tehtävissä työskentelevillä Sijoitusneuvojan tutkinto APV2 (Valanne 2017, 16). Nyt tilanne on muuttunut: MiFID II:n astuttua voimaan ei sijoitusneuvontaa voi antaa ilman valvontaa, ellei tarvittavaa osaamisen ja tietämyksen taso ole todennettu. Lisäksi ESMA:n ohjeissa todetaan, että sijoitusneuvontaa antavalla henkilöllä tulee olla asianmukainen pätevyys. Asianmukaisella pätevyydellä tässä tarkoitetaan sitä, että henkilö on työhistoriansa aikana osoittanut kykynsä hoitaa tehtävää, työn on oltava ollut kokoaikaiseksi muutettuna kestoltaan vähintään 6 kuukautta (ESMA/2015/1886 FI, 5).

Mikäli henkilö ei täytä edellä mainittuja vaatimuksia tulee hänen toimia valvonnan alaisena, mikä käytännössä tarkoittaa, että hänelle määrätään mentori. Mentori valvoo henkilön työskentelyä, kunnes osaamisen todetaan olevan vankkaa ja ammattitaitoista. Mentoroinnista ESMA:n ohjeistus toteaa ainoastaan sen, että mentorointijakso voi

enimmillään kestää 4 vuotta ja tarvittaessa mentori on mukana myös asiakastapaamisissa, puheluissa sekä asiakasviestinnässä. Myös mentorille on asetettu kriteerit, jotka hänen tulee täyttää, mentorin tulee olla edellä mainittujen ohjeiden mukainen osaamisen ja tarvittava tietämys sekä pätevyys, jotta hän voi toimia mentorin tehtävässä. Mentorointiaikana mentori on vastuussa valvottavansa tekemisistä kuin omistaan. (ESMA/2015/1886 FI, 6).

Sijoitusneuvontaa antavan henkilöstön tulee olla suorittanut tarkoituksenmukaisen pätevöitymisen ja että heillä on lisäksi vaadittava työkokemus sijoitusneuvonnasta. Yrityksen tulee myös järjestää vuosittaiset arvioinnit sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden osaamisesta ja ryhdyttävä toimenpiteisiin, mikäli puutteita löytyy. Jatkuva ammatillinen itsensä kehittäminen ja tiedon päivittäminen kuuluvat myös uusiin vaatimuksiin. Tämä taas vaatii finanssialan yrityksiltä panostusta koulutukseen myös jatkossa. Yritysten tulee tarjota säännöllistä pakollista koulutusta henkilöstölle koskien yrityksen tarjoamien tuotteiden ominaisuuksista ja piirteistä, joka tarkoittaa käytännössä koulutusta aina, kun yritykselle tulee uusia sijoitustuotteita. (ESMA/2015/1886 FI, 9.)

ESMA on antamassaan ohjeistuksessa todennut sijoitusneuvoja antavan henkilöstön vaatimuksista tietämykselle ja pätevyydelle seuraavanlaiset osaamisen ja tietämyksen kriteerit:

Neuvojan tulee...

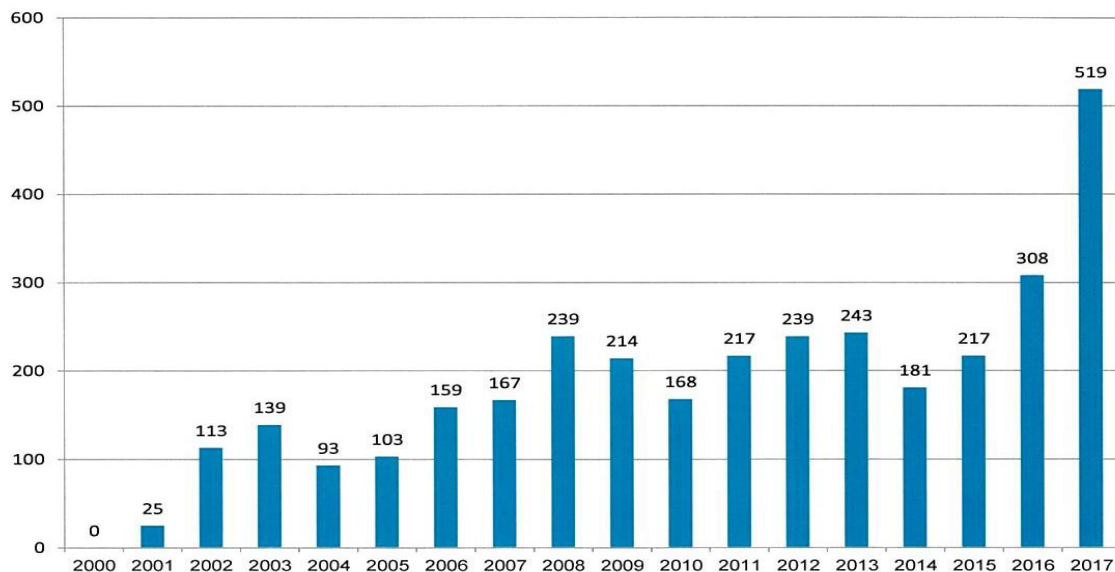
- a) Ymmärtää tarjoamiensa sijoitustuotteiden pääpiirteet, riskit, ominaisuudet ja veroseuraamukset, joita asiakkaalle liiketoimen yhteydessä aiheutuu. Monimutkaistuntuotteiden ollessa kyseessä tulee noudattaa erityistä huolellisuutta.
- b) Ymmärtää suosittulemansa tuotteen kokonaiskulut ja maksut sekä ymmärtää muiden liiketoimeen mahdollisesti liittyvien palveluiden aiheuttamat kulut.
- c) Täyttää soveltuvuusvaatimukset, jotka on asetettu MiFID:n soveltuvuusvaatimuksia koskevissa ohjeissa.
- d) Asiakkaalta kerätyn tiedon perusteella pystyä arvioimaan tuotteen soveltuvuus asiakkaalle tai soveltumattomuus, ottaen huomioon kokonaisuuteen vaikuttavat tekijät.

- e) Ymmärtää miten rahoitus markkinat toimivat ja miten niiden muutokset vaikuttavat niiden sijoitusten arvoihin joita asiakkaalle tarjotaan.
- f) Ymmärtää globaalin maailman talouden vaikutukset sijoittamisessa, tuntee talouden luvut ja osata tulkita niitä. Ymmärtää tapahtumien vaikutukset niiden sijoitusten arvoon joita tarjotaan/suositellaan asiakkaalle.
- g) Myös ymmärtää tuottohistoriaa ja tulevaisuutta koskevien tuottoskenaarioiden välinen ero, sekä rajoitteet ennusteissa.
- h) Ymmärtää näkökohdat rahanpesun ja markkinoiden väärinkäytösten suhteessa sijoittamiseen.
- i) Kyetä arvioimaan tilinpäätöstä, esitteitä, avaintietoesitteitä ja taloudellista tietoa, jotka liittyvät tarjottuihin/suositteluihin tuotteisiin.
- j) Olla tietoinen sijoitustuotteiden kauppapaikoista ja niiden mahdollisista jälki-markkinoista.
- k) Myöskin hallita perustietämys tarjotuista/suositteluista sijoitustuotteista ja niiden arvostusperiaatteista.
- l) Olla salkunhoitoon liittyvät periaatteet hallussa, kuten hajauttaminen.
(ESMA/2015/1886 FI, 8.)

Kuten listaa lukemalla huomaamme ovat vaatimukset kohtuullisen laaja-alaiset ja moniulotteiset. Ennen MiFID II astumista voimaan uskallan väittää ja tiedän myös oma-kohtaisesti, että suurimmalla osalla sijoitustuotteita tarjonneilta henkilöiltä tämä osaaminen on puuttunut joko kokonaan tai ainakin osittain. Siihen peilaten voidaan todeta, että osaamisvaateet finanssialalla tulevat enemmän kuin tarpeeseen.

5.3 Osaaminen ennen uusia osaamisvaateita

Aiemmin sijoitusneuvojen osaaminen perustui lähinnä finanssialan yritysten itsenäiseen sääntelyyn. Laissa ei ole ollut minkäänlaista määrittelyä osaamisvaatimuksista annettaessa sijoitusneuvontaa ennen MiFID II:n voimaan astumista. Alla olevasta kuvioista voimme selkeästi huomata, kuinka finanssialan yritykset alkoivat vuonna 2017 valmistautua MiFID II:n osaamisvaateisiin. Vuonna 2017 APV2- tutkinnon suorittaneita oli 211 henkilöä enemmän kuin vuonna 2016. Ennen vuotta 2017 uusia suorittaneita oli ollut vuositasolla keskimäärin 49 henkilöä, ajalla 2000 – 2016.

Kuvio 4. Sijoitusneuvojan tutkinnon APV2 suorittaneet 2000 – 2017. (Aalto University Executive Education Ltd:n tilasto).

APV-sijoitustutkintojen laatiminen on auktorisoitu finanssialan toimesta APV-sijoitustutkinnot Oy:lle, joka muodostuu Finanssivalvonnan ja yliopistojen asiantuntijoista. Vuodesta 2000 lähtien APV1 (Sijoituspalvelututkinto) tutkintoja on suoritettu noin 14000 kappaletta ja APV2 (sijoitusneuvojan tutkinto) tutkintoja noin 3000 kappaletta (Taloussanomat www-sivut, 2017). Tutkinnot ovat osa finanssialan sääntelyä ja ne on tunnustettu Suomen lisäksi myös Ruotsissa.

Kuvio 5. APV-tutkintojen organisaation rakenne ja tehtävien jakautuminen. (APV-tutkinnot www-sivut, 2018.)

5.4 APV-tutkinnot

Finanssiala ry suosittelee, että sijoituspalveluja tarjoavien yritysten sijoitusneuvoja antavat henkilöt olisivat kaikki suorittaneet APV1 tutkinnon. Tutkinto luo kattavan yleiskuvan sijoituspalvelualasta ja siinä käsitellään perusteet kaikilta keskeisiltä osa-alueilta kuten rahoitus, sijoitusneuvontaa koskeva lainsäädäntö, sijoitusten verotus markkinoiden toimintatapa ja rahoitusinstrumentit. APV1 eli sijoituspalvelututkinto on tarkoitettu henkilöille, jotka toimivat sijoituspalveluiden asiakaspalvelutehtävissä. (APV-tutkinnot www-sivut, 2018.)

Sijoitusneuvojan tutkinto APV2 on APV1 tutkinnon jatkotutkinto, joka antaa valmiudet toimia sijoitusneuvonnassa. Tutkinto on tarkoitettu ensisijaisesti arvopaperimarkkinoilla vaativissa tehtävissä työskenteleville kuten sijoitusneuvojat, varainhoitajat ja esimiehet. Se sisältää viisi pää oppialuetta: Kansantalous ja rahoitusmarkkinat, yritystalous, sijoitustuotteet ja sijoittaminen, sijoitusten tarjoamisen etiikka ja sääntely, verotus ja perhe- ja perintöoikeus. (Aalto Yliopiston www-sivut, 2018.)

Sijoitusneuvojan tutkinnon rooli on kasvanut huomattavasti MiFID II direktiivin voimaantulon myötä. Sijoituspalvelututkintojen harmonisointi on tärkeä osa MiFID II direktiivin tavoitetta, sillä pyritään takaamaan sijoitusinformaatiota ja -neuvoja antavien henkilöiden hyvä ja tasalaatuinen osaaminen (Finanssiala www-sivut, 2017). Seikka mikä on huomattavaa, on se, että tutkimuksessa haastatellut finanssialan yritykset kokivat molemmat APV1 tutkinnon olevan riittävä ja MiFID II direktiivin osaamisvaateet täyttävä. Tähän palaamme myöhemmin opinnäytetyöni loppupuolella tutkimustuloksissa.

5.5 Sijoituspalvelututkintojen suorittaminen

Sijoituspalvelututkinto (APV1) ja sijoitusneuvojan tutkinto (APV2) ovat vaatimuksiltaan monipuolisia ja niissä käydään läpi perusteet kaikilta keskeisiltä osaamisalueilta. Sijoitusneuvojan tutkinto (APV2) syventää sijoituspalvelututkintoa (APV1), sekä paneutuu sijoitustoiminnan verotuksen osaamiseen. Tutkinnon laajuus APV1:ssä on 12

opintopistettä ja APV2:ssa 15 opintopistettä. Tenttejä järjestetään kaksi kertaa vuodessa Aalto Yliopiston toimesta ja tenttimateriaali ilmoitetaan hyvissä ajoin ennen tenttiä. Tenttiin voi lukea itse tai käydä maksullisilla kursseilla. Myös osa työnantajista tarjoaa koulutusta tenttiin. APV1 tentin hinta on 380€ + alv ja APV2 tentin 680€ + alv. Tenti suoritetaan digitaalisena ja tutkinto sisältää 100 monivalintakysymystä joissa vastausvaihtoehtoja on aina neljä. Aikaa tentin suorittamiseen on 3 tuntia ja kaikkiin kysymyksiin on vastattava. Tentin läpäisemiseksi vaaditaan 70 % oikeita vastauksia, lisäksi kussakin aihealueessa tulee olla vähintään 60 % oikeita vastauksia. (Aalto Yliopisto www-sivut 2018)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kuten edellä totesin, sain lopulta tutkimukseeni ainoastaan kaksi pankkitoimijaa, joista toinen on suuri finanssialan yritys ja toinen pienempi. Alun perin oli tarkoitus saada neljä pankkia haastateltavaksi, mutta käytännössä tämä ei onnistunut. Onneksi kuitenkin nämä kaksi haastatteluun suostunutta pankkia olivat kooltaan toistensa vastakohdat, jolloin pääsin vertaamaan myös koon vaikutusta. Tästä eteenpäin puhun tutkimuksessani isosta ja pienestä pankista, koska kumpikaan yritys ei halunnut nimeään tutkimukseen.

6.1 MiFID II:n tuomiin muutoksiin valmistautuminen

MiFID II:n tuomat vaatimuksen osaamisessa koettiin molemmissa pankeissa positiivisena asiana. Molemmissa pankeissa oli aloitettu miettimään MiFID II:n tuomia muutoksia osaamisvaateisiin jo vuotta ennen sen astumista voimaan Suomessa. Käytännön toimiin ryhdyttiin molemmissa keväällä 2017 ja varsinaiset koulutukset käynnistyivät syksyllä 2017. Koulutus muodostui molemmilla pankeilla e-learning kokonaisuuksista ja valmennuksista.

Verkko-oppiminen eli e-learning on verkossa tapahtuva itseopiskelu kokonaisuus, jossa käydään läpi opeteltavat asiat. E-learning koulutuksen hyviä puolia on se, että

sen voi suorittaa omassa tahdissa ja silloin, kun se parhaiten suorittajalle sopii. Huonoina puolina tämän tyyppisessä koulutuksessa on se, että opiskelija voi myös käydä aineiston läpi todella pinnallisesti, sisäistämättä asiaa kunnolla. Lopuksi opintokokonaisuuden suorittanut joutuu tekemään testin, jonka läpäisyyn vaaditaan tietty prosentuaalinen määrä oikeita vastauksia. Usein testin voi kuitenkin suorittaa niin monta kertaa, että saa vaaditun määrän oikeita vastauksia. Testillä on tarkoitus varmistaa, että henkilö on oppinut asian. (Kauppinen, 24.)

6.2 Järjestetty koulutus

Molemmilla koulutus pohjautui pankkien omaan tulkintaan tulevista muutoksista ja omaamisvaateista. Näin ollen molemmat kokivat, että olisi tarvittu tarkempia ohjeita mm. finanssivalvonnalta, jotta laadittu valmennus/koulutus olisi vastannut myös käytännössä uusia vaateita, nyt kuitenkin vain toivottiin, että tehtiin oikeita asioita. Finanssivalvonnan tarkempi ohjeistus on tulossa toukokuussa 2018. Molemmat pankit olivat yhtä mieltä siitä, että nykyinen APV1 tutkinto vastaa sitä, mitä osaamiselta tulaaan nyt MiFID II:n myötä vaatimaan, mutta täysi varmuus saadaan vasta finanssivalvonnan ohjeistuksen myötä.

Sijoitusneuvontaa työkseen antavien henkilöiden tuli olla suorittanut APV-tutkinto ennen vuoden vaihdetta ja tähän yritykset antoivat tukea kurssittamalla ja hankkimalla kirjainmateriaalin. Isossa pankissa on järjestetty muun muassa kursseja Skypen välityksellä, joissa käytiin läpi APV-tutkinnon kokeessa osattavat aihealueet. Pienestä pankista kerrottiin, että sijoitusneuvontaa antavat heillä ainoastaan ne, joilla APV-tutkinto on suoritettuna, joten he eivät erityisesti tätä tutkintoa varten joutuneet kouluttamaan henkilökuntaansa. MiFID II toi kuitenkin tullessaan myös muita vaatimuksia, kuin pelkkä osaaminen. Jatkossa sijoitusneuvontaa antavien tulee osata myös kertoa asiakkaalle sijoitusten kulut, sekä ymmärtää riippumattoman ja ei-riippumattoman neuvonnan ero. Näihin asioihin satsattiin koulutuksessa varsinkin isossa pankissa.

Itse MiFID II:n osaamisvaateet koettiin tervetulleiksi, koska aiemmin ei ollut erityisen tarkasti määritelty nimenomaan osaamisen tasoa, vaan ohjeet olivat enemmän yleis-

luontoisia. Pieni pankki varsinkin koki, että MiFID II:n osaamisvaateet tuovat edellisiin ohjeisiin syvyyttä ja tarkkuutta, aiemmin ne koettiin epätarkoiksi yleisohjeiksi. ”Nyt me tiedetään mitä täytyy osata” todettiin pienessä pankissa.

Olisin halunnut molemmilta pankeilta myös listan järjestetyistä koulutuksista, niiden ajankohdasta, aiheista ja kestosta. En kuitenkaan saanut kyseisiä tietoja kummaltakaan pankilta, joten en voinut niitä tässä kohtaa hyödyntää ja tarkentaa henkilöstölle kohdennettuja koulutuksia liittyen MiFID II:n tuomiin muutoksiin.

6.3 Henkilökunnan osaamisen taso ennen MiFID II:sta

Isossa pankissa oli jo ennen MiFID II:n tuomia vaatimuksia osaamisessa, noin 80 %:lla niistä henkilöistä, jotka antavat sijoitusneuvontaa APV1 suoritettuna. Pieni pankki ilmoitti, että heillä on edellytyksenä suoritettu APV1-tutkinto sijoitusneuvontaa antavilla henkilöillä. Lisäksi molemmat pankit kouluttavat jatkuvasti sijoitusneuvonnan parissa työskentelevää henkilökuntaa, eivätkä näin ollen olleet kokeneet itse koulutuksen määrän lisääntyvän MiFID II:n myötä. Jatkuva oppiminen on vakiintunut osa päivittäistä työtä pankeissa.

Tiedustelin myös molemmilta pankeilta millaisia ammatillisia vaatimuksia he edellyttävät henkilöiltä, joita palkkaavat sijoitusneuvonnan tehtäviin. Tähänkin molempien vastaus oli yhteneväinen. Mitään yksiselitteistä vaatimusta ei kummallakaan ollut, yleisesti ottaen sijoitusneuvontaa antavilla henkilöillä on pohjakoulutuksena usein merkonomi, tradenomi tai vastaava. Pohjakoulutusta tärkeämpänä kuitenkin koettiin henkilön persoona ja työkokemus, mutta myös kokematon saattaa päästä sisäisen oppimispolun kautta sijoitusneuvonnan tehtäviin. Myöskään pelkällä APV-tukinnon olemassa ololla ei sijoitusneuvonnan tehtäviin ollut pääsyä.

Toisin sanoen sijoitusneuvojaksi valmistavaa koulutusta ei ole, vaan pankit kouluttavat itse omat osaajansa. Tähän asiaan vaikuttaa hyvin paljon se, että sijoitusneuvojan tulee osata pankin sijoitustuotteet ja niiden ominaisuudet, jotta hän voi tehdä päätöksen siitä, mikä rahoitusinstrumentti sopii juuri tälle asiakkaalle. Suositusta antaessaan neu-

vojan tulee ottaa huomioon asiakkaan riskitaso, sijoitusaika, tietämys ja kokemus. Lisäksi tehtävä on asiantuntijatehtävä ja jotta voisi toimia asiantuntijana pitää olla myös työkokemusta.

6.4 APV-tutkintojen asema suhteessa osaamisvaateisiin

Molempien pankkien mielestä nykyiset APV-tutkinnot vastaavat hyvin MiFID II:n tuomiin osaamisvaateisiin ja vaateita vastaava tutkinto on APV1, eivätkä kokeneet APV2 tutkintoa välttämättömäksi perus sijoitusneuvonnassa. Tutkintokokonaisuus koettiin hyväksi ja osuvaksi. Iso pankki toivoi kuitenkin jatkossa tutkintoihin osioita asiakkaantuntemisesta, rahanpesusta ja terrorismin rahoituksen estämisestä. Sillä ne kuuluvat kiinteänä osana nykypäivän sijoitusneuvontaan.

Se miksi APV1-tutkinnon koettiin vastaavan osaamisvaateita, johtuu siitä, että ESMA ei lajittele ohjeistuksessaan sijoitusneuvontaa ja vaativaa sijoitusneuvontaa. APV2-tutkinto koettiin tarpeelliseksi ainoastaan vaativaa sijoitusneuvontaa antaville henkilöille. Se mitä vaativa sijoitusneuvonta sitten on, niin sitä ei ole määritelty oikeastaan missään. APV2-tutkinto on jatkoa APV1-tutkinnolle ja siinä käydään syvällisemmin asioita sekä tehdään laskelmia.

Sijoittamisen maailmassa on kuitenkin hyvin monenlaisia tehtäviä, kuten sijoitusneuvoja, sijoitusasiantuntija, sijoituspäällikkö, varainhoitaja, Private Banker jne. Näiden roolien osaamisen tasossa on huimat erot tai ainakin pitäisi olla, mutta MiFID II ei erottele näitä mitenkään. Riittääkö sama tutkinto sekä sijoitusneuvojalle, että suurta omaisuutta täydellä valtakirjalla pyörittävälle Private Bankerille? Tätä ei ehkä olla kovinkaan paloa ajateltu direktiiviä laadittaessa. Molemmissa pankeissa Aalto EE:n asema tutkintojen suorittamisen järjestäjänä koettiin monopolisena. Molemmat olivat sitä mieltä, että olisi hyvä, jos saataisiin kilpailua alalle.

6.5 Osaamisen varmistaminen jatkossa

Kuten edellä todettiin, molemmilla pankeilla oli selkeä toimintatapa jatkuvasta oppimisesta työssä. Pienessä pankissa puhuttiin valmentavasta esimiestyöstä, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että esimies osallistuu aktiivisesti sijoitusneuvojan työhön ja arvioi näin hänen osaamistaan ja valmentaa niissä asioissa, joissa kokee olevan tarvetta parantaa. On täysin ymmärrettävää, että pienessä pankissa opettaminen ja työsuorituksen seuraaminen, on intensiivisempää ja henkilökohtaisempaa, kuin suuressa pankissa. Toki suuressakin pankissa esimies on mukana päivittäisessä työssä ja tukee, neuvoo sekä opettaa, mutta isossa pankissa on tehokasta myös tehdä itseopiskelupaketteja, koska hallittavaa henkilökuntaa on enemmän.

MiFID II vaatii jatkossa vuosittaisen arvioinnin sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden osaamisesta ja se pitää myös todentaa. ESMA:n ohjeissa todetaan: ”Yrityksen on suoritettava vähintään vuosittain sisäinen tai ulkoinen arviointi henkilöstönjäsenten kehitys- ja kokemustarpeista” ja ”Yritykset todentavat, että kyseisiä palveluita tarjoavan henkilöstön jatkuva kehittäminen on asianmukaista” (ESMA/2015/1886 FI, 9). Ison pankin mielestä se mikä nyt on uutta MiFD II:n myötä, on nimenomaan tuo vuosittainen arviointi. Se koettiin isoksi asiaksi, kun taas pienessä pankissa asia on tulkittu niin, että jatkuva osaamisen kehittäminen päivittäisessä työssä on riittävää eikä testejä koettu tarpeelliseksi. Tosin finanssivalvonnan tarkentavia ohjeita ei tätä tutkimusta tehtäessä vielä ollut ja yritysten tulkinnat ESMA:n ohjeista ovat yrityskohtaisia.

Kysyttäessä pankeilta, että kokevatko he tarvetta ulkopuoliselle taholle, joka valmistaisi koulutuksia ja valmennuksia pankeille. erisivät mielipiteet toisistaan selkeästi. Jatkuvan oppimisen ja osaamisen varmentaminen haluttiin hoitaa pienessä pankissa itse ja koettiin ettei ulkopuolinen taho sopisi heidän strategiaansa. Ei haluttu ”vastuuttaa” osaamista ulkopuoliselle toimijalle. Isossa pankissa taas ajateltiin täysin toisella tavalla, siellä koettiin olevan tilausta ulkopuolisen tuottamalle opiskelumateriaalille kuten korkealaatuisille netissä tehtävälle itseopiskelumateriaaleille. Itseopiskelumateriaalin tulisi olla erittäin osallistuttavaa ja visuaalisesti korkeatasoista.

6.6 Uusien työntekijöiden osaamisen varmentaminen

Molemmissa pankeissa kerrottiin, että uuden henkilön valintaa, sijoitusneuvontaa antavaan tehtävään, vaikuttaa enemmän henkilön persoona ja potentiaali, kuin senhetkinen osaaminen tai koulutus. Tosin molemmat totesivat myös, että yleensä palkattavalla henkilöllä on jonkinlainen kaupallinen koulutus taustalla. Haastatteluissa tuli ilmi selvästi, että sijoitusneuvontaa antaviin tehtäviin kasvetaan vähitellen eli henkilö kartuttaa ensin työkokemusta ja osaamista työn kautta muissa tehtävissä, jonka jälkeen yritysten laatimien kehityspolkujen kautta kasvetaan kyseiseen tehtävään.

Uudet sijoitusneuvontaa antavat henkilöt toimivat molemmissa pankeissa niin sanotun mentorin valvonnassa, kunnes voidaan todeta henkilön osaamisen olevan vaaditulla tasolla. Käytännössä tämä mentori on henkilön lähiesimies. Esimiehen tulee olla uuden henkilön kanssa asiakastapaamisissa mukana niin kauan, kunnes osaamisen todetaan olevan MiFIDI II:n vaatimalla tasolla eli käytännössä tällä hetkellä se tarkoittaa riittävää työkokemusta ja APV-tutkinnon läpäisyä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Molemmissa tutkimukseen osallistuneista pankeista oli valmistautuminen tuleviin osaamisen vaateisiin aloitettu noin vuotta ennen MiFID II:n voimaantulua. Varsinaiset koulutukset aloitettiin molemmissa syksyllä 2017 eli noin viisi kuukautta ennen MiFID II:n voimaantulua. Molemmissa pankeissa sijoitusneuvontaa antava henkilökunta omai työkokemusta useamman vuoden ajalta.

MiFID II:n osaamisen vaatimukset koettiin molemmissa pankeissa hyväksi ja oikeanlaisiksi. MiFID II:n myötä MiFID I:n osaamisen vaatimukset saivat syvyyttä ja tarkkuutta. Aiemmin koettiin ohjeiden olevan ylimalkaiset ja vaikeasti tulkittavat. Sijoittamisen pelikentän koettiin jatkossa olevan selkeämpi ja tiedettiin tarkemmin mitä osaamiselta vaaditaan. Finanssivalvonnan ohjeistus valmistuu toukokuussa ja siltä toi-

vottiin vielä spesifimpää ohjeistusta muun muassa, jatkuvan osaamisen varmistamiseen. Finanssialan yritykset toivovat Finanssivalvonnalta ohjeita näiden vuosittaisista osaamisen varmistamisista, miten ne tulee suorittaa ja dokumentoida.

Molemmissa pankeissa koettiin erittäin vahvasti Aalto EE:llä olevan tällä hetkellä monopoliasemassa APV-tutkintojen osalta ja tähän toivotaan jatkossa muutosta. Toisin sanoen kilpailu tällä saralla olisi enemmän kuin suotavaa. Iso pankki heitti lisäksi ilmoille ajatuksen yhteisestä sertifiointista. *”Olisiko nyt se hetki jolloin pankkien tulisi yhdessä Finanssivalvonnan ja Finanssiala ry:n kanssa luoda alalle yhteinen sertifikaatti, jolloin finanssialalle voitaisiin luoda tasalaatuista osaamista sijoitusneuvontaan”*. Tällä hetkellä kaikki finanssialan yritykset toimivat yksin itsekseen ja yritysten antama koulutus vaihtelee.

Molemmissa pankeissa todettiin, että MiFID II:n jaottelu sijoitusneuvontaa antaviin ja sijoitustuotteista tietoja antaviin henkilöihin on liian olematon eli niiden välinen ero on hiuksenhieno. Kun mietitään, että päivittäispalvelutiskillä työskentelevän henkilön tulee osata lähes kaikki samat asiat, kuin henkilökohtaisen sijoitussuosituksen antavan henkilön on osaamisen vaatimusten ero suhteettoman pieni, vaikka tehtävät ovat vaativuudeltaan täysin toisenlaisia. Eli nykyisillä vaateilla ei päivittäispalvelutiskillä oleva henkilö oikeastaan voi enää kertoa pankin rahoitusinstrumenteista. Aiemmin muiden pankkiasioiden hoitamisen yhteydessä voitiin asiakkaalle antaa sijoitus- ja kuukausisäästösuosituksia.

Isossa pankissa toivottiin lisäksi, että MiFID II olisi jaotellut osaamisvaateet myös sijoitusneuvontaa antaviin ja vaativaa sijoitusneuvontaa antaviin henkilöihin. Verrataan esimerkiksi sijoitusasiantuntijan tehtävää ja Private Bankingissa asiakkaan varoja täydellä valtakirjalla pyörittävää pankkiiria, heidän osaamisen vaateet ovat samat MiFID II:n asettamien osaamisen vaateiden näkökulmasta katsottuna. Asia ei tietenkään ole näin suoraviivainen, mutta jatkossa toivottaisiin MiFID:tä kuitenkin vielä tarkempaa jaottelua osaamisessa eri sijoitusneuvonnan tehtävissä.

8 YHTEENVETO

Yhteenvetona voidaan todeta, että sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden osaaminen oli jo ennen MiFIDI II:n asettamaa osaamisvaadetta hyvällä tasolla, toisin kuin olin itse ennen tutkimusta olettanut. Tosin haastattelussa kerätyn tiedon paikkansapitävyyttä ei voi tutkimuksessa todentaa, vaan tutkijan pitää luottaa haastateltujen kertomukseen asiasta. Alussa johdannossa kerroin raflaavista otsikoista lehdissä, joiden artikkeleissa kerrottiin asiakkaiden saamasta epäpätevästä sijoitusneuvonnasta.

Koska käytännössä niin uusien kuin jo alalla olevien sijoitusneuvontaa antavien henkilöiden oppiminen ja itsensä kehittäminen, perustuu pitkälti itseopiskeluun, jää paljolti henkilön itsensä käsiin miten hyvin hän asiansa osaa. Toki osaamista kartoitetaan esimiehen toimesta asiakastapaamisissa, joissa esimies toimii ”valmentajana”, sekä tulevaisuudessa vuosittaisilla testeillä.

Ison pankin ehdottama finanssialan yhteinen sertifikaatti pätevydestä antaa sijoitusneuvontaa, olisi hyvä luoda Suomalaiselle finanssialalle. Sertifikaatin myötä asiakkaat saisivat oikeasti tasalaatuista ja osaavaa sijoitusneuvontaa riippumatta siitä, missä tai minkä kokoisessa pankissa he asioivat. Yhteinen sertifikaatti helpottaisi myös koulutus suunnitelmien laatimisessa finanssialanyrityksissä. Olisi selkeät pelisäännöt siitä, mitä kuuluu osata ja minkälaisella koulupohjalla pääsee sijoitusneuvonnan tehtäviin.

Jatkotutkimuksena tästä aiheesta olisikin mielenkiintoista tutkia onko osaamisen tason nousu havaittu asiakkaiden keskuudessa ja miten se on koettu. Ovatko pankin ja asiakkaan väliset riidat ja epäselvyydet sijoitusneuvonnassa vähentyneet? Onko näillä massiivisilla toimenpiteillä osaamisen nostamiseksi ollut konkretiaa?

LÄHTEET

- Alanen, P. 2014. Hermeneuttinen kehä ja kokeellinen tutkimus. Tallinna: Kustannus HD.
- APV-Tutkinnot Oy:n www-sivut. 2018. Viitattu 22.2.2018. <http://apvtutkinnot.fi>
- Eur-lex www-sivut. 2018. Viitattu 4.4.2018. <http://eur-lex.fi>
- Europa.eu www-sivut. 2018. Viitattu 15.4.2018. <http://europa.eu.fi>
- Europarlamentti info www-sivut. 2018. Viitattu 20.2.2018. <http://europarlamentti.info.fi>
- Finanssiala www-sivut. 2018. Viitattu 21.2.2018. <http://finanssiala.fi>
- Finanssivalvonta www-sivut. 2018. Viitattu 26.4.2018. <http://finanssivalvonta.fi>
- Finanssivalvonta www-sivut. 2018. Viitattu 13.12.2017. <http://finanssivalvonta.fi>.
- Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Opetusmateriaali graduryhmä. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 3.5.2018. <http://jyu.fi>
- Jyväskylän Yliopiston www-sivut. 2018. Viitattu 30.4.2018. <http://koppa.jyu.fi>
- Kaunisto, L. 2018. Selvitys MiFID 2-direktiivin ennakoituista vaikutuksista sijoitusneuvontaan. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.2.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201801031046>
- Mäkelä, K. 2009. Rahoitusvälineiden markkinat –direktiivi, case Luopioisten Säästöpankki. AMK-opinnäytetyöraportti. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.4.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201003063823>
- Ohjeet tietämyksen ja pätevyyden arviointiin, 22.3.2016, ESMA /2015/1886 FI
- Parmanne, S. 2011. Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivin (MiFID) vaikutukset sijoituspalvelun tarjoajan velvollisuuksiin ja sijoittajan suojaan. Pro Gradu-tutkielma. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Viitattu 19.4.2018. <http://www.doria.fi>
- Takala, L. 2014. Pankin vastuu sijoitusneuvonnassa. AMK opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 26.4.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014111015411>
- Taloussanommat www-sivut. 2018. Viitattu 18.2.2018. <http://taloussanommat.fi>
- Taloussanommat www-sivut. 2018. Viitattu 21.2.2018. <http://taloussanommat.fi>
- Valanne, L. 2017. MiFID II –direktiivin vaikutukset sijoittamiseen. AMK-opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.1.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017120119304>

Viitala, R. 2002. Osaamisen johtaminen esimiestyössä. Väitöskirja. Vaasan Yliopisto. Johtaminen ja organisaatiot, liiketaloustiede 109.
https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_951-683-987-8.pdf

Teräväinen, T. 2015. Osaamisen johtaminen ja kehittäminen asiantuntijaorganisaatiossa. Pro gradu 2015. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Kauppatieteellinen tiedekunta. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015112619905>

Valtiovarainministeriön www-sivut. 2018. Viitattu 16.3.2018. <http://vm.fi>

Virtuaaliammattikorkeakoulun www-sivut. 2018. Viitattu 1.5.2018. <http://amk.fi>

**KYSYMYKSET KOSKIEN MIFID II:N ASETTAMIA OSAAMISVAATEITA
SIJOITTAMISEN NEUVONTAA ANTAVILLE TOIMIHENKILÖILLE.**

**TÄSSÄ SIJOITTAMISEN NEUVONTAA ANTAVILLA
TOIMIHENKILÖILLÄ TARKOITETAAN SIJOITUSTUOTTEISTA
NEUVOJA ANTAVIA JA NIITÄ MYYVIÄ HENKILÖITÄ KUTEN
SIJOITUSASIAINTUNTIJOITA, VARAINHOITAJIA YM.**

1. Milloin yrityksenne alkoi valmistautua tuleviin muutoksiin, joita MiFID II toi tullessaan sijoitusneuvontaa antavien toimihenkilöiden osaamiseen?
2. Olivatko 3. tammikuuta voimaan tulleet MiFID II:n asettamat osaamisvaateet selkeitä ja ymmärrettäviä?
 - 2.1 Miten nykyiset MiFID II osaamisvaateet mielestänne eroavat aiemmista osaamisen vaatimuksista, joita teillä oli sijoittamisen neuvontaa antaville toimihenkilöille ennen MiFID II astumista voimaan?
 - 2.2 Ovatko MIFID:in asettamat vaatimukset mielestänne oikeanlaisia?
 - 2.3 Pitäisikö mielestänne sijoittamisen neuvontaa työkseen antavilla toimihenkilöillä olla vielä muita vaatimuksia nykyisten lisäksi?
3. Mihin osaamisen alueisiin yrityksenne koki tarvittavan eniten koulutusta toimihenkilöille uusien vaatimusten myötä?
4. Vastaako nykyinen APV2 tutkinto mielestänne MiFID II:n asettamia osaamisen vaatimuksia?
 - 4.1 Mikäli ei mielestänne vastaa, niin miten haluaisitte sitä muutettavan?

5. Miten yrityksenne varmisti, että kyseisissä tehtävissä työskentelevien henkilöiden osaaminen oli MiFID II vaatimalla tasolla 3. tammikuuta 2018?
 - 5.1 Minkälaista koulutusta yrityksenne on järjestänyt sijoittamisen neuvontaa työkseen antaville henkilöille, jotta osaamisvaade täyttyy?
 - 5.2 Ovatko kaikki sijoittamisen neuvontaa antavissa tehtävissä työskentelevät henkilöt ehtineet saavuttamaan vaaditun osaamisen tason määräpäivään mennessä?
 - 5.3 Miten tuette tällä hetkellä, päivittäisessä työssä sijoittamisen neuvontaa antavia henkilöitä, jolla ei vielä ole MiFID II:n asettamaa osaamistasoa?
 - 5.4 Miten olette järjestäneet valvonnan ko. henkilöille?

6. Miten MiFID II muuttaa osaamisvaatimuksia rekrytoitaessa uutta henkilökuntaa, sijoittamisen neuvontaa antaviin työtehtäviin?
 - 6.1 Millainen koulutus vaatimus on uusilla rekrytoituilla henkilöillä?
 - 6.2 Miten varmistatte, että uusien toimihenkilöiden osaaminen on vaaditulla tasolla?
 - 6.3 Järjestääkö yrityksenne työhön tuleville henkilöille koulutusta, jotta heidän osaamisensa on MiFID II:n asettamalla tasolla ja jos niin millaista?

7. Miten aiotte jatkossa varmistaa osaamisen tason säilymisen sijoittamisen asiantuntija tehtävissä työskentelevillä toimihenkilöillä?
 - 7.1 Mikäli järjestätte jatkossa kursseja/koulutusta osaamisen ylläpitämiseksi, niin miten usein ko. koulutusta tullaan järjestämään?
 - 7.2 Järjestetäänkö koulutus itse vai ostopalveluna?
 - 7.3 Millaista/minkä sisältöistä osaamisen ylläpitävä koulutus tulee olemaan jatkossa?

8. Kuinka suurella osalla sijoittamisen neuvontaa antavista toimihenkilöistä (prosentteissa) oli APV1 suoritettuna ennen MiFID II:n astumista voimaan?

9. Entä kuinka monella (prosentteissa) sijoittamisen asiantuntija tehtävissä työskentelevällä toimihenkilöllä oli ennen MiFID II astumista voimaan APV2 tutkinto suoritettuna?

9.1 Mikä tilanne on nyt?

10. Millaista koulutusta sijoittamisen asiantuntijoille haluaisitte, että jatkossa olisi saatavilla ostopalveluna vai koetteko sellaiselle lainkaan tarvetta?

11. Mitä muuta haluaisit tuoda esille koskien uusia osaamisvaateita?